

γλώσσα, πού τούς φτιάσανε οί δάσκαλοι... Ὁ ἀληθινός στρατάρ-
 χης θά πῆ στους δικούς του ὄχι «Σπεύσατε, παῖδες, μεθ' ἡμῶν· ὁ ὑμέ-
 τερος γάρ εἰμι βασιλεὺς καὶ ἄρχων», μὰ θά τούς φωνάξη δυνατά, μέ τή
 γλώσσα τους κι ἀπό μέσα ἀπό τήν καρδιά του· «Νά σκοτωθοῦμε ἢ νά
 δοξαστοῦμε. Ὅμπρός, τὰ παλληκάρια! Πάμε μαζί στο θάνατο ἢ στή
 νίκη. Πρῶτος ἐγώ πού εἶμαι καὶ βασιλιάς σας». Ἀπ' ὅλονῶνε τίς
 καρδιές θά βγῆ τότε μιὰ φωνή· «ὄπου πᾶς πάμε καὶ μεῖς πατέρα καὶ
 βασιλιά μας». Γλώσσα καὶ πατρίδα εἶναι τὸ ἴδιο, ἢ γιὰ τή γλώσσα
 πολεμᾷς ἢ γιὰ τήν πατρίδα, τήν ἴδια δουλειὰ κάνεις... Ὁ στρατός
 ὄλα τὰ κεφαλῶνει... Ἄς ἔχουνε ὄλοι τολοιπὸ τὸ νού τους στο στρα-
 τό. Ὅσο γιὰ μένα, εἶμαι σάν τίς γυναῖκες· ἔχω καρδιοχτύπι κάθε
 φορὰ πού διῶ στρατιῶτες νά περνοῦνε κι ἀκούσω μουσική νά παί-
 ζη. Τούς ἀγαπῶ, γιατί ὅταν τούς βλέπω, ἡ φαντασία μου γίνεται
 φωτιά· συλλογιοῦμαι πολλές δόξες καὶ νέες παλληκαριές· συλλογι-
 οῦμαι Μπότσαρη καὶ Λεωνίδα». Ἀφοῦ εὔχεται κατόπιν τήν ἐθνικήν
 ἀποκατάστασιν καὶ ὁραματίζεται τήν ἀπελευθέρωσιν τῶν νήσων
 τοῦ Αἰγαίου πελάγους, γράφει, τελειῶνων τὸ Ταξίδι του· «τότες γυ-
 ρίζω πάλε στήν Ἑλλάδα· τότες κατεβαίνω στὰ νησιά πού τ' ἀγάπησα
 τόσο· τότες γίνονται ξεφάντωσης καὶ χαρές. Ἀπὸ μακριὰ μακριὰ,
 μέσα ἀπὸ τὸ καράβι πού θά με φέρη, θά τὰ διῶ τὰ Νησιά μας, τὰ
 Ἑλληνικά! Ἑλληνική μπαντιέρα θά στολίζη τὸν οὐρανό. Δὲ θά βλέ-
 πω τήν ὥρα πού ν' ἀράξη τὸ βαπόρι! Δὲ θά βλέπω τήν ὥρα πού θά
 φιληθοῦμε! Θά στέκονται οἱ φίλοι στ' ἀκρογιάλι καὶ θά με καρτε-
 ροῦνε. Ἑλληνες στρατιῶτες θά μᾶς ἀπαντέχουνε καὶ θά μᾶς δείχνουνε
 τὸ πρόσωπό τους γεμάτο λαβωματιές, ἐλπίδες καὶ δόξα. Θά κατε-
 βῶ καὶ πρὶν ἀκόμη πατήση τὸ πόδι μου στο λήφτερο τὸ χῶμα, θά
 μ' ἀρπάξουνε οἱ φίλοι καὶ θά τούς ἀρπάξω. Θ' ἀγκαλιαστοῦμε σφι-
 χτά· ἡ καρδιά μου μέσα μου θά τρέμη πού θά πονῶ, τὰ μάτια μου θά
 φουσκώνουνε καὶ ποτάμια δάκρια θά χύνω. Χαίρουμαι νά βλέπω
 Ἑλληνικὸ στρατό».

Ὁ Ψυχάρης ἔγραψε τὸ Ταξίδι κατ' ἀπομίμησιν τοῦ «Ὀνειρίου»
 τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ «Ὁ λογιότατος ταξιδιότης» τοῦ Βηλαρᾶ
 καὶ τοῦ Διαλόγου τοῦ Σολωμοῦ πρὸς τὸν σοφολογιώτατον. Σκόπος
 του δὲν ἦτο τόσο ν' ἀναπτύξη ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς,

ὅσον νὰ δώσῃ τὸ πρότυπον τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Τὰ ἐπιχειρήματά του ὀρμητικὰ καὶ βίαια, ἐνέχοντα περισσότερον φανατισμὸν παρὰ πειστικότητα, δὲν προσθέτουν τίποτε εἰς τὰ τόσα, ἅτινα ἔχουν λεχθῆ καὶ γραφῆ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ἡ δύναμις ὅμως τῆς διατυπώσεως σύρει ἀκουσίως τὸν μελετητὴν πρὸς τὴν γλῶσσάν του, ἢ ὅποια, ἂν ἦτο ὀλιγώτερον ἐξεζητημένη καὶ ὑπερβολικὴ, θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς πολὺ μεγαλύτερα ἀποτελέσματα. Ὄταν ἀναγνώσῃ τις τὸ Ταξίδι, ὅσονδήποτε συμπαθῶς καὶ ἂν διάκειται πρὸς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, δὲν δύναται νὰ μὴ σχηματίσῃ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔλαβε τὰ αἰσθήματα, τὰ διανοήματα καὶ τὰς λέξεις τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, τὰ ὑπήγαγεν εἰς ἀκάμπτους γραμματικούς κανόνας, μὴ πηγάζοντας πάντως ἀπὸ τῆς ὀμιλουμένης γλώσσης καὶ ἠξίωσε ὅτι κατεσκεύασε τὴν πραγματικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Δημοτικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά του καὶ τὰς σκέψεις του ὁ λαός. Λαὸς ὅμως δὲν εἶνε μόνον οἱ καϊξῆδες, οἱ μπαξεβάνηδες, οἱ λουστρατζῆδες, τοὺς ὁποίους μὲ τόσους κόπους προσεπάθησε νὰ γνωρίσῃ· εἶνε καὶ οἱ ἄστοι καὶ οἱ μικροεπαγγελματίαι καὶ οἱ ἐργάται καὶ οἱ διανοούμενοι, ὅλος ὁ λαός, ὁ ὅποιος οὔτε σκέπτεται, οὔτε αἰσθάνεται, οὔτε ἐκφράζεται ὅπως οἱ ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἔλαβεν ὡς πρότυπον τὴν ζωὴν καὶ τὴν γλῶσσαν. Διὰ νὰ δώσῃ τὸ πρότυπον τῆς πραγματικῆς δημοτικῆς γλώσσης δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ στὸ «διαβαστήρι» οὔτε στὰ «χαμπάρια» οὔτε στὴ «ζήση», στὰ «φώσια», στὸ «τολοιπό», στὴ «γίς», στὸν «Ὀρφέ» στὸν «Παρθενό», στὴν «κάκητα», καὶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς τερατώδεις λέξεις, τὰς ὁποίας οὐ μόνον οὐδεὶς Ἕλλην ἐννοεῖ, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀηδιάζει· οὔτε ἦτο ἀνάγκη νὰ διηγηθῆ ἂν ἔφαγε μπριζόλες, ἂν ἐπλήρωσε μπαξίσι, ἂν ξάπλωσε τὰ ποδάρια του, ἂν ρουχαλίξῃ, ἂν κατελήφθῃ ἀπὸ ἐμετόν. Εἶνε ἀτύχημα πραγματικῶς διὰ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ὅτι ὁ Ψυχάρης ἐξετράπη τόσον, καὶ οὕτω παρέχει εὐκόλα ὅπλα νὰ διατυπωθοῦν αἱ χειρότεραι κατηγορίαι ἐναντίον αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ πατριωτισμὸς του, ὁ ὅποιος τόσον φλογερὸς διατρέχει ὅλας τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου του, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κατακλείς εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπέροχον τελευταῖον κεφάλαιον, ἠμφεσβητήθη

καὶ ἐσυκοφαντήθη. Κατηγορήθη ὅτι συνεννοεῖται μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος διὰ «νὰ πωλήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της».

Ἡ περὶ τὸν Ψυχάρην κίνησις.—Ἐκ τῶν πρώτων ὁπαδῶν τοῦ Ψυχάρη ὑπῆρξαν οἱ Ἄλ. Πάλλης καὶ Κλ. Μιχαηλίδης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἀργ. Ἐφταλιώτης. Ὁ Ἄλ. Πάλλης ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ταξιδιοῦ ἐξέδωκεν (1889) τὰ «Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ», κατόπιν δὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἐμπόρου τῆς Βενετίας τοῦ Σαίξπηρ καὶ μετάφρασιν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, πάντα γραμμένα μὲ τὸ γλωσσικὸν σύστημα τοῦ διδασκάλου. Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὄχι μόνον λογοτεχνικά, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα δύνανται νὰ γραφοῦν εἰς τὴν δημοτικὴν, ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην Ἀστρονομίαν. Ἐπίσης ὁ Ἀργ. Ἐφταλιώτης ἐδημοσίευσεν τὰ διηγήματα «Νησιώτικες ἱστορίες» (1893), «Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου» (1897), κυρίως δὲ τὴν μετάφρασιν τῆς Ὀδυσσεΐας, ἡ ὁποία καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἀκόμη ἦτο ἐγκεκριμένη ὡς διδακτικὸν βιβλίον τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ περὶ τὸν Ψυχάρην κίνησις ἤρχισε νὰ μεγαλώνῃ. Οἱ περισσότεροι τῶν νέων τότε λογοτεχνῶν ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος του.

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐστία», τὸ διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Γ. Δροσίνη (1891—1894), οἱ ἐκλεκτότεροι τῶν λογοτεχνῶν ἔγραφον τὴν δημ. γλῶσσαν. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ Πολυλᾶς, ὁ Χρηστοβασίλης, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Καλοσγοῦρος, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Χατζόπουλος κ.ἄ. ἐκαλλιέργουν τὴν δημοτικιστικὴν συνείδησιν. Ἀργότερον ὡς ὄργανα τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ περιοδικὰ «Τέχνη», «Κριτικὴ» καὶ «Νουμᾶς», τὰ ὁποῖα ἔκλινον μᾶλλον πρὸς τὸν Ψυχαρισμόν. Ἡ «Τέχνη» ἐξεδίδετο τὰ ἔτη 1898 καὶ 1899 ὑπὸ τοῦ λογοτέχνου Κων. Χατζοπούλου, εἰς τοὺς συνεργάτας δ' αὐτῆς ὀφείλεται ὁ ἀποδοθεὶς εἰς τοὺς δημοτικιστὰς χαρακτηρισμὸς «μαλλιάρως», ὁ ὁποῖος τόσον σπουδαῖον ρόλον παίζει ἔκτοτε ἐν τῇ κοινωνικῇ καὶ πνευματικῇ μας ζωῇ¹. Ὁ «Νουμᾶς» ἤρχισε νὰ

1. Ὁ διηγηματογράφος Ἰ. Κονδυλάκης ἰδὼν ἡμέραν τινὰ δύο ἀδελφοὺς ποιητάς, τρέφοντας μεγάλην κόμην, ἐκ τῶν συνεργαζομένων εἰς τὸ περιοδικὸν «Τέχνη», εἶπεν εἰς συμπαριστάμενον φίλον του «Νὰ ἡ μαλλιάρη φιλολογία». Ἡ ὀνομασία αὕτη κατ' ἀρχὰς ὑπερηφάνως ἐφέρετο ὑπὸ τῶν Ψυχαριστῶν,

ἐκδίδηται ἀπὸ τοῦ 1893 ὑπὸ τοῦ Δημ. Ταγκοπούλου, τὸ περιοδικὸν δ' αὐτὸ συνεκέντρωνε ὅλην σχεδὸν τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν τῶν Ἀθηναίων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ψυχάρη καὶ τῶν ὀπαδῶν του ἡ δημοτικὴ γλῶσσα ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Οἱ ὀλίγοι γράφοντες εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἐθεωροῦντο καθυστερημένοι.

Ἡ προοδευτικὴ ἐξέλιξις τῆς δημοτικῆς καὶ αἱ ὑπερβολαὶ τῶν χρησιμοποιοῦντων ταύτην, ὅπως ἦτο ἐπόμενον, ἐγέννησεν ἀντίστοιχον ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν ὀπαδῶν τῆς καθαρευούσης. Οἱ «γλωσσαμύνητορες», ὡς ἀπεκλήθησαν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Μιστριώτην, ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν μαλλιαρῶν. Μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα, διετύπωσαν ἐναντίον αὐτῶν τὴν κατηγορίαν, ὅτι εἶνε ἄθεοι καὶ ὅτι διεπραγματεύοντο τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Σλαυϊσμόν. Δυστυχῶς ἔδωκε σοβαρὸν ἔρεισμα εἰς τὴν τοιαύτην συκοφαντίαν ἡ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπιχειρηθεῖσα μετάφρασις τῶν Εὐαγγελίων. Κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ἡ αἰμίμηστος Βασίλισσα Ὀλγα παρετήρησεν ὅτι οἱ τραυματαῖαι, εἰς τοὺς ὁποίους, περιερχομένη τὰ νοσοκομεῖα, διένεμεν ἀντίτυπα τῶν Εὐαγγελίων, δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσουν αὐτά. Τοῦτο ὤθησεν αὐτὴν εἰς τὴν σκέψιν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν μετάφρασιν των. Συνεννοήθη μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηναίων Προκοπίου, ὁ ὁποῖος συνεμερίζετο τὴν γνώμην της, καὶ ἀνέθηκεν εἰς ἔμπιστα πρόσωπα τὴν τοιαύτην μετάφρασιν. Ὅτε ἐπερατώθη αὕτη, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον πρὸς ἔγκρισιν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα. Ἀλλ' ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, παρὰ τὴν ἐπιμονὴν τῶν Ἀνακτόρων, ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ χορηγήσῃ τὴν ἔγκρισιν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπέμβασιν καὶ τῶν Πατρι-

---

κατόπιν ὅμως τῶν διαβολῶν ἐναντίον τῶν δημοτικιστῶν ὡς ἀπατρίδων, ἀθέων, κτλ. κατήντησε νὰ εἶναι ὑβριστικὴ. Ὁ μαλλιαρὸς τῶρα εἰς τὴν κοινὴν γνώμην εἶναι λέξις σημαίνουσα εἰς ὠρισμένους κύκλους τὸν ὀπαδὸν τῆς ἄκρας δημοτικῆς, τῆς χυδαϊκῆς. Μίαν περίοδον ἐν Ἀθήναις εἶχε λάβει μεγάλην ἐφαρμογὴν καὶ ἡ διαιτητικὴ θεωρία τῆς χορτοφαγίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἔχαρακτηρίσθη κατόπιν ὡς ἔκτροπος νεωτερισμός, ὁ μαλλιαρὸς περιελάμβανε καὶ τὴν ἐννοιαν τοῦ χορτοφάγου!

αρχείων Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἡ Βασίλισσα ἤναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τοῦ σκοποῦ της. Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνησις εἶχε γίνει γνωστὴ εἰς τὸ κοινὸν καὶ τὰ πνεύματα ἦσαν λίαν ἐξημμένα. Ἐνῶ δὲ κατόπιν τῆς ἀποσοβήσεως τοῦ κινδύνου, ἡ ἔξαψις ἤρχισε νὰ κατευνάζηται, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1901 ἤρχισε νὰ δημοσιεύηται ὑπὸ τῆς Ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις» εἰς σειρὰν φύλλων ἡ μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ τοῦ Πάλλη. Οἱ φοιτηταί, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ Μιστριώτου, ἐξηγέρθησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν διακοπὴν τῆς δημοσιεύσεως. Ἐπειδὴ δ' ἡ Κυβέρνησις δὲν εἰσήκουσεν αὐτοὺς καὶ ἡ μετάφρασις συνεχίζετο δημοσιευομένη, οὗτοι ὠχυρώθησαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἤξιωσαν τὸν ἀφορισμὸν τῶν μεταφραστῶν, στρεφόμενοι ἰδίως περὶ τὸ πρόσωπον τῆς Βασιλίσσης, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς πρωτεργάτιδα. Ἐκτὸς τῶν φοιτητῶν, καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ἦτο μὲ τὸ μέρος των, διὰ συλλαλητηρίων ἤξιωσε τὴν καταδίκην τῶν μεταφραστῶν, οὕτω δ' ἐδημιουργήθη μεγάλη ὄχλαγωγία, τῆς ὁποίας ἡ ἔκρηξις ἔλαβε χώραν τὸ ἀπόγευμα τῆς 8 Νοεμβρίου 1901. Εἶχε συγκροτηθῆ συλλαλητήριον, εἰς τὸ ὁποῖον μετέσχον ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Κυβέρνησις ἐπεχείρησε δι' ἐνόπλου δυνάμεως νὰ διαλύσῃ αὐτό, ἐκ τούτου δὲ προεκλήθη σύρραξις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν ὀκτῶ καὶ ἐτραυματίσθησαν περὶ τοὺς 80 πολῖται, ἐπυροβολήθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκης. Ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ἦτο νὰ παραιτηθῆ ἡ Κυβέρνησις καὶ νὰ ἀπολυθῆ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Προκόπιος.

Ὁρεστειακά.— Μετὰ δύο ἔτη, τὸν Νβριον 1903, νέαι αἱματηραὶ ταραχαὶ ἐδημιουργήθησαν, αἱ ἐπικληθεῖσαι «Ὁρεστειακά», εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ παράστασις ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ τῆς τριλογίας τῆς Ὁρεστείας τοῦ Αἰσχύλου κατὰ μετάφρασιν εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν τοῦ Γ. Σωτηριάδου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ φοιτηταί, πάλιν, τὴν 8 Νβρίου μετέβησαν εἰς τὸ Β. θέατρον καὶ ἀπήτησαν τὴν διακοπὴν τῆς παραστάσεως. Ἐπηκολούθησαν ταραχαὶ καὶ συμπλοκαί, αἱ ὁποῖαι ἄφησαν 2 νεκροὺς καὶ 7 τραυματίας καὶ αἱ ὁποῖαι κατέπαυσαν δι' αὐστηρᾶς ἐπεμβάσεως τῆς

Κυβερνήσεως Δ. Ράλλη, προβάσης και εἰς καθηγητῶν ἀκόμη τοῦ Πανεπιστημίου τὴν δίωξιν.

Εἰς τοιοῦτον σημεῖον φανατισμοῦ εἶχον φθάσει οἱ γλωσσαμύντορες κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ψυχάρη περίοδον, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου τὴν ἀντικατάστασιν ἐζήτησαν. Ἀνώνυμος ὑπὸ τὰ στοιχ. Π—Σ ἀπέστειλεν εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ «Ἐβδομάς»¹ ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας προέτεινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἰδίως δὲ διὰ τὴν γλῶσσαν, διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συντεθέντος: «Εἰς ἀκτάς, κοιλάδας, ὄρη—πνεῦμα φέρεται ζωῆς—καὶ ἀστράπτων πάλλει δόρυ—ἢ ἀρχαία ἠρώϊς.—Φέρει θώρακα καὶ κράνος—τῆς προμάχου τὴν στολήν—καὶ ὑποῖ ὑπερηφάνως—ἐλευθέραν κεφαλὴν.—Μετὰ δουλικὰς βασάνους—μετὰ συμφορὰς πολλὰς—νίκης ἔδρεψες στεφάνους—χαῖρε, χαῖρε, ὦ Ἑλλάς.—Τῶν Ἑλλήνων, Ἄναξ, Χαῖρε!—στέμμα ἔχων παμφαῆς—εἰς εὐδαῖμον μέλλον φέρε—τὸν λαὸν σου κ' εὐκλεές.—Εἰς τὸν θρόνον, ὃν σωτήρα—ἵδρυσεν πιστὸς λαὸς—πάντοτ' εὐλογοῦσαν χεῖρα—ἄς ἐκτείνῃ ὁ Θεός». Ἡ πρότασις ἤνοιξε συζητήσιν, ἡ ὁποία περιορίσθη εἰς τὸ φιλολογικὸν πεδίου, μὴ λαβοῦσα περαιτέρω συνέχειαν.

Παρὰ τὸν ἐναντίον τῆς πόλεμον, ἡ δημοτικὴ γλῶσσα ἡμέραν καθ' ἡμέραν κατέκτα περισσότερον ἔδαφος, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιχειρήσουν ἀκόμη οἱ ὀπαδοί τῆς νὰ εἰσαγάγουν αὐτὴν εἰς τὸ σχολεῖον. Ὁ Ψυχάρης εἶχε διατυπώσει τοῦτο εἰς τὸ Ταξίδι του ὡς εὐχὴν· μεταγενέστερον δ' ὁ Φ. Φωτιάδης, εἰς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν δημοτικιστῶν, ἐν τῷ ἔργῳ του «Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννησις» (1902) ὑπεστήριξε θερμότερον τὴν ἀνάγκην τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς δημοτικῆς γλώσσης, δι' ἧς θὰ ἐπήρχετο ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννησις. Τὸ 1904 συνεστήθη ἑταιρεία «Ἐθνικὴ γλῶσσα», μέλη τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ Ἄνδρ. Καρκαβίτσας, Κ. Χατζόπουλος, Ἰ. Κονδυλάκης, Ἰ. Δραγούμης, Φ. Μάτσας, Λ. Πορφύρας, Γ. Σωτηριάδης, Δ. Πετροκόκκινος, Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τσιριμῶκος κ. ἄ. ². Σκοπὸν

1. Περιοδ. «Ἐβδομάς», Ἀθήναι, 1891, ἀριθ. 31, σελ. 1.

2. Μ. Τσιριμῶκου· Ἱστορία τοῦ Ἐκπαιδ. Ὀμίλου, Ἀθήνα, 1927, σελ. 5.

ἡ ἔταιρεία αὕτη εἶχε «νὰ βοηθήσῃ τῇ μελέτῃ, τὸ ξάπλωμα καὶ τὸ μεταχείρισμα τῆς ζωντανῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας σὲ ὄλους τοὺς κύκλους τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς καὶ σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ γραφτοῦ λόγου», ὡς μέσον δὲ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ὑπεστήριζε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτ. γλώσσας εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ συζήτησις ὁμως πάντοτε ἴστατο εἰς τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον. Τὴν πραγματοποίησιν τῆς ιδέας ἀνέλαβεν ὁ Ἀλ. Δελμούζος, ἀργότερον καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Θεσ)κης, ὅστις, τῇ συνδρομῇ τοῦ ἰατροῦ Σαράτση, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Βόλῳ κατὰ τὸ ἔτος 1908 ἰδρυθέντος δαπάναις τοῦ δήμου ἐκπαιδευτηρίου «Ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον Βόλου». Ἐν αὐτῷ ἡ διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ ἐφηρμόζοντο αἰνεώτεραι μέθοδοι τοῦ σχολείου ἐργασίας. Ἀφ' ἐνός μὲν ὁμως ἡ χρῆσις τῆς δημοτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μεγαλυτέρα ἐπαφή, εἰς ἣν, πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν νέων μεθόδων, ἤρχοντο οἱ διδάσκοντες πρὸς τὰς μαθητριάς, ἔδωκαν λαβὴν εἰς παρεξηγήσεις παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, διερμηνευθεῖσας ὑπὸ τῆς ἐν Βόλῳ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Κήρυξ», ἣτις ἐχαρακτήρισε τὴν ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ συντελουμένην ἐργασίαν ὡς ἀνατρεπτικὴν διὰ τὴν θρησκείαν, τὸ ἔθνος καὶ τὴν οἰκογένειαν. Εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ παρθεναγωγείου κίνησιν ἐπρωτοστάτει ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος. Ὁ ἐγερθεὶς θόρυβος προῦκάλεσε τὴν δυσπιστίαν τῶν γονέων, οἵτινες ἤρχισαν ν' ἀποσύρουν τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ παρθεναγωγείου, τὸ ὅποῖον ἠναγκάσθη οὕτω νὰ διακόψῃ τὴν λειτουργίαν του μετὰ τριετίαν. Ἐναντίον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ παρθεναγωγείου Δελμούζου καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐφορείας αὐτοῦ Σαράτση, Ζάχου, δικηγόρου κ. ἄ. διετυπώθη κατηγορία ἐπὶ ἀνατρεπτικαῖς ἐνεργείαις κατὰ τῆς καθεστηκυίας κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς τάξεως. Κατόπιν μακροχρονίων ἀνακρίσεων ἡ ὑπόθεσις παρεπέμφθη πρὸς ἐκδίκασιν ἐνώπιον τοῦ Κακουργιοδικείου Ναυπλίου. Ἡ δίκη διήρκεσε δώδεκα ὅλας ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 16—27 Ἀπριλίου 1914, κατέληξε δὲ εἰς τὴν ἀθώωσιν πάντων τῶν κατηγορουμένων. Ἡ περίοδος τῆς λειτουργίας τοῦ Παρθεναγωγείου Βόλου ἐκ τῆς ἐπακολουθησάσης δίκης εἶνε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «τὰ Ἀθεϊστικά».

Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος.—Ἦδη ἡ ιδέα τῆς διαδόσεως τῆς

δημοτικῆς γλώσσης διὰ τῶν σχολείων καθίσταται περισσότερο· προσιτὴ καὶ ἡ πραγματοποίησίς της κατέρχεται τὰ ὅρια τῆς οὐτοπίας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1910 οἱ Α. Δελμοῦζος, Κ. Δεμερτζῆς, Α. Διομήδης, Ἰ. Δραγούμης, Κ. Μελάς, Ν. Πάππος, Δ. Π. Πετροκόκκινος, Γ. Σωτηριάδης, Κ. Δ. Τοπάλης, Μ. Τσιριμῶκος καὶ Φ. Φωτιάδης ἀπεφάσισαν τὴν ἴδρυσιν προτύπου δημοτικοῦ σχολείου ἐν Ἀθήναις διὰ νὰ δώσουν «στὸν τόπο μας μαζί με τὴν καταλληλότερη γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα Παιδαγωγικὴ μέθοδο, τὸ πρότυπο ἀλφαβητάριο, τὰ πρότυπα διδακτικὰ βιβλία καὶ τὰ βοηθητικὰ καὶ μορφωτικὰ τοῦ δασκάλου βιβλία, καὶ στὸ τέλος τὸ ἀποτέλεσμα, δηλαδή τοὺς ἀποφοίτους, παιδιὰ μ' ἀνεπτυγμένο χαρακτήρα καὶ νόηση, μετὴν ὄρεξη καὶ τὴ δύναμη νὰ μάθουν, γιατί θὰ κατέχουν καὶ τὸ ὄργανο κάθε προόδου, τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα», ἐκάλεσαν δὲ δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς ὅσους πιστεύουν ὅτι «λαϊκὴ παιδεία καὶ δημοτικὸ σχολεῖο θὰ ὑπάρξῃ μόνο ἀπὸ τὴ στιγμή πού τὰ παιδιὰ θὰ ἀνατρέφονται μετὴν μητρικὴ τους γλῶσσα, νὰ συντρέξουν μετὰ κάθε ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ βοήθεια τὸ ἐθνικὸ πείραμα»¹. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν ἰδίων ἰδρύθη συγχρόνως σχεδὸν (τὸν Μάϊον 1910) ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος», τοῦ ὁποίου τὸ καταστατικὸν ὑπέγραψαν ὡς ἰδρυταὶ οἱ Α. Ἀλεξανδρῆς², Πέτρ. Ἀποστολίδης, Περ. Ἀργυρόπουλος, Βλ. Γαβριηλίδης, Χρ. Γκόφας, Ἀλ. Δελμοῦζος, Λ. Δελμοῦζος, Κων. Δεμερτζῆς, Ἀλ. Διομήδης, Ἰ. Δραγούμης, Ἰ. Θεοδωρίδης, Ν. Καζαντζάκης, Π. Καρακάσης, Ἀνδ. Καρκαβίτσας, Κων. Κατσίμπαλης, Α.Ν.Κεφαλληνός, Ἀρ. Κουρτίδης, Γ. Καφαντάρης, Κλ. Λάκων, Λ. Μαβίλης, Ν. Μαυρουδῆς, Κων. Μελάς, Α. Μυλωνᾶς, Ἀ. Πανταζῆς, Ἀλ. Παπαναστασίου, Ν. Πάππος, Κ. Πασαγιάννης, Δ. Π. Πετροκόκκινος, Θ.Γ. Πετμεζᾶς, Χρ. Ράγκος, Δ.Σαράτσης, Μιχ. Στελλάκης, Γ. Σωτηριάδης, Κ. Τοπάλης, Κ. Τριανταφυλλόπουλος, Μ. Τσιριμῶκος, Δ. Φωκᾶς καὶ Φ. Φωτιάδης. Σκοπὸς τοῦ ὁμίλου ὠρίζετο «νὰ ἰδρύσῃ ἓνα πρότυπο δημοτικὸ σχολεῖο στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ βοηθήσῃ νὰ αναμορφωθεῖ, μετὸν καιρὸ, ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση». Ἐντός

1. Δελτίο τοῦ Ἐκπ. Ὀμίλου, τόμ. Α', 1911, σελ. 6.

2. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ὀλίγον κατόπιν.

ἔτους ὁ Ἐκπ. Ὀμιλος περιέλαβε περισσότερα τῶν 650 μελῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο οἱ ἐκλεκτότεροι ἐξ ὧσων εἶχε νὰ ἐπιδείξη ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ὀμίλου πρὸς ἴδρυσιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀπήντησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Σκιᾶς καὶ Χατζιδάκις δι' ἄρθρων τῶν, δημοσιευθέντων εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Ἀθηναί»¹ καὶ ὁ παιδαγωγὸς Εὐθ. Μπουτῶνας δι' ἰδιαιτέρου φυλλαδίου τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον. «Ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὀμιλος καὶ οἱ κίνδυνοι τῆς καθαρευούσης». Ὁ Σκιᾶς ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ἐκπ. Ὀμίλου χρησιμοποιομένη δημοτικὴ εἶνε «αὐτὴ, αὐτοτάτη ἢ μετὰ δεινῶν ἄρῶν διωκομένη καθαρεύουσα, κιβδηλευθεῖσα μόνον ἐπιπολαίως, ἵνα φαίνεται ὡς δῆθεν δημοτικὴ», ὁ δὲ Χατζιδάκις, ἀποκρούων τὴν δημοτικὴν, ὑπεστήριξεν ὅτι ἑθνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ Κράτους διδασκομένη καθαρεύουσα καὶ ἔκαμεν ἐκκλήσιν πρὸς τοὺς ἰδρυτὰς τοῦ ὀμίλου νὰ ἀποστοῦν τῆς ἔθνοκτόνου πλάνης των. Ὁ Εὐθ. Μπουτῶνας ἐτοποθέτησεν ἀλλαχοῦ τὸ ζήτημα: «Ἀναγνωρίζεται γενικῶς» λέγει «ὅτι ἡ μητρικὴ γλῶσσα εἶνε τὸ προσφυέστερον ὄργανον τῆς γενικῆς μορφώσεως τοῦ ἔθνους. Ἄλλοτε ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἠδύνατο νὰ συζητῇ, ἂν εἶνε κατ' ἀρχὴν ἀναγκαῖον, ἢ ἂν εἶνε ὑλικῶς δυνατόν, νὰ μάθῃ ὅλος ὁ κόσμος, ἀπὸ τοῦ χειρῶνακτος μέχρι τοῦ βασιλόπαιδος, τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν... Σήμερον, δὲν συζητεῖ, γελᾷ ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος, ὅταν ἀκούῃ τοιαῦτα. Προσφυεστέρα πάσης γλώσσης διὰ τὴν ἑθνικὴν μόρφωσιν θεωρεῖται γενικῶς ἡ μητρικὴ, διότι εἶνε ὁ φορεὺς καὶ τὸ ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς συγχρόνου γενεᾶς, διὰ τοῦ ὁποίου πρέπει κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην νὰ διέλθῃ ἡ μόρφωσις, ἵνα καταντήσῃ καὶ εἰς ἀνωτέρας αὐτοῦ μορφάς». Φρονεῖ ὅμως, ὅτι δὲν εἶνε εἰσέτι καιρὸς νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ παρασυρθῇ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλώσσης κίνησιν καὶ ν' ἀποκλείσῃ τὸν σημερινὸν τύπον τοῦ γραπτοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει ἡ καθαρεύουσα. Ἐναντίον τῶν μελῶν τοῦ Ἐκπ. Ὀμίλου ἐστράφησαν μετ' ὀργῆς οἱ ὀρθόδοξοι ὀπαδοὶ τοῦ Ψυχάρη,

1. Φύλλα τῆς 4 Μαΐου καὶ 20, 26 καὶ 27 Ἰουνίου 1910.

οί περί τόν Νουμᾶν, εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 415, 416 (1910) 417, (1911) φύλλα τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσαν δριμύτατα ἄρθρα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Πᾶμε σκολεῖο» ὁ Ψυχάρης, καὶ «Ἡ καινούρια πολιτικὴ τῆς μισορωμέϊκης» ὁ Ἐφταλιώτης.

Ἀντίρροπος τοῦ Ἐκπ. Ὁμίλου συνεστήθη ἡ «Ἐπιτροπεία πρὸς ἔννομον προστασίαν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης» τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μιστριώτου, καὶ κατόπιν διαλέξεως αὐτοῦ περί γλώσσης, γενομένης περί τὸ τέλος τοῦ 1910 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ἀπετέλεσε μέλος καὶ ὁ διευθυντὴς διδασκαλείου παιδαγωγικῆς Θ. Μιχαλόπουλος, ὅστις ἐκλεγείσ βουλευτὴς τῆς Β' Διπλῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ὑπέβαλεν εἰς ταύτην τῇ 14 Φεβρουαρίου 1911 πρότασιν, δι' ἧς προέτεινε νὰ συμπληρωθῇ μὲν τὸ 1ον ἄρθρ. τοῦ Συντάγματος διὰ τῆς διατάξεως: «Ἀπαγορεύεται ἐπίσης πᾶσα κατὰ τῆς γλώσσης τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐπέμβασις καὶ ἐν γένει τῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», νὰ προστεθῶσι δ' ἕτερα δύο ἄρθρα προστατευτικὰ τῆς γλώσσης, τὰ ἐξῆς: «Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶνε ἡ καθαρεύουσα Ἐθνικὴ γλῶσσα, ἐν ἣ καὶ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐγράφησαν τὰ ψηφίσματα τῶν Ἐθνικῶν συνελεύσεων καὶ μετ' αὐτὴν οἱ νόμοι τοῦ Κράτους καὶ τὰ Β. διατάγματα καὶ ἐν ἣ γράφονται μέχρι τοῦδε καὶ ἅπαντα τὰ ἔγγραφα τῆς δημοσίας καὶ δημοτικῆς ὑπηρεσίας». «Πᾶσα κατὰ τῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους ἐπέμβασις, τείνουσα νὰ δημιουργήσῃ κοινὸν σκάνδαλον, ἀπαγορεύεται. Δημοσιος δὲ ἢ δημοτικὸς ὑπάλληλος ἢ ὑπάλληλος φιλανθρωπικῶν ἢ ἄλλων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους διατελούντων ἰδρυμάτων, φερόμενος ἔνοχος τοιαύτης ἐπεμβάσεως, ἀπολύεται καὶ τιμωρεῖται». Σχετικὴν πρότασιν ὑπέβαλον καὶ οἱ βουλευταὶ Ι. Βέρροιοι, Ε. Κουλουμβάκης καὶ Χ. Πετρέας¹. Ὁ Βέρροιοι προέτεινε ν' ἀναγραφῇ ἐν τῷ Συντάγματι ὡς ἐπίσημος ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἀπηλλαγμένη ὀθνείων λέξεων, ξενισμῶν κτλ. Ὁ Κουλουμβάκης προέτεινε:

1. Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, μελέτη ὑπὸ Κων. Α. Βασιλείου, Ἀθῆναι, 1912, σελ. 34.

2. Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, ἐπιμελεία Μ. Δαβῆ, καὶ Γ. Παπαϊωάννου, 1911, σελ. 188, 189, 190, 196.

νά προστεθῆ εἰς μὲν τὸ 3ον ἄρθρ. τοῦ Συντάγματος διάταξις, καθ' ἣν «οἱ θορυβοῦντες κατὰ τῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους δὲν εἶνε δεκτοὶ ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι», εἰς δὲ τὸ ἄρθρ. 16 «Ἀπαγορεύεται πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως, τείνον εἰς παραφθορὰν τοῦ τύπου τῆς ἐπισήμου γλώσσης. Ἀπολύεται δὲ πᾶς λειτουργὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ὅπωςδὴποτε ἂν ἐπιδεικνύη τάσεις πρὸς τοιαύτην παραφθορὰν». Ὁ δὲ Χ. Πετρεᾶς προέτεινε ν' ἀναγραφῆ εἰς τὸ Σύνταγμα, ὅτι ἀπαγορεύεται ἢ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια εἰσαγωγή διδασκτικῶν βιβλίων, μὴ γεγραμμένων εἰς τὴν ἐπίσημον τοῦ Κράτους γλῶσσαν. Ἡ ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπὴ διὰ τῶν ἐκθέσεων τῆς τῶν ὑποβληθεῖσῶν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς 15 Φεβρουαρίου καὶ 4 Μαρτίου 1911¹ ἀπέκρουσε τὴν ἀναγραφὴν ἐν τῷ Συντάγματι τῶν προταθεισῶν περὶ γλώσσης διατάξεων, διότι «παρέλκουσιν, οὔτε καὶ ἀνάγκη ὑπάρχει αὐτῶν ὅλως. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπετέλεσεν ἀείποτε ἀναφαίρετον καὶ ἐν τῶν κυριωτάτων γνωρισμάτων τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, ἀναποσπᾶστως μετ' αὐτοῦ συνυπάρξασα κατὰ πάσας τὰς φάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ βίου. Ἐν τῇ ἐξελίξει δ' αὐτῆς παρηκολούθησεν, ὡς εἰκός, σταθερῶς τὰς τε περιπετείας καὶ τὰς προόδους τοῦ Ἔθνους, διαμορφουμένη καὶ τελειοποιουμένη συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ κατ' ἰδίαν βίου καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς διαπλάσεως, πρὸς ἃς ἐν πᾶσι λῖαν εὐστόχως προσαρμόζεται, ὡς ἄλλως τε καὶ ἐν ταῖς γλώσσαις πάντων τῶν Ἐθνῶν παρατηρεῖται. Εἰδικῶς δὲ ὁ τύπος τῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους διατρανοῦται ἐν αὐτῷ τῷ λεκτικῷ τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας καὶ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας δημοσίων ἐγγράφων. Καὶ αὐτὴ ἄρα ἢ ἐν τῷ Συντάγματι ἀναγραφὴ ἰδίας διατάξεως θὰ ἔθετεν ἀτόπως ὑπὸ ἀμφιβολίαν τὸ ἤδη καθεστῶς καὶ θὰ ἐγέννα κενὸν φόβον κινδύνων ἐκεῖ, ἐνθα τοιοῦτοι εἶνε παντελῶς ἀνύπαρκτοι. Ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου ἢ πολιτεία ἀναμφήριστον ἔχει δικαίωμα νὰ κολάζῃ διὰ τῆς οἰκείας πειθαρχικῆς ὁδοῦ, καὶ μέχρι παύσεως τὸν ὑπάλληλον ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ἤθελε ποιήσῃ χρῆσιν γλώσσης ἀπαδούσης πρὸς

1. Τὸ ἱστορικὸν τῆς Ἀναθ. τοῦ Συντάγματος, σελ. 189.

τὴν ἐμπρέπουσαν σοβαρότητα τῶν δημοσίων πράξεων καὶ τὴν ἐν αὐταῖς καθιερωμένην γλῶσσαν».

Συζητήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις.—Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα προέκάλεσε μακροτάτας καὶ θυελλωδεστάτας συζητήσεις ἐν τῇ Βουλῇ. Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν βουλευτῶν—μόνον 19 ἐξ αὐτῶν ὑπεστήριξον τὴν δημοτικὴν, ἐξ ὧν καὶ ὁ ποιητὴς Λ. Μαβίλης, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγόρευσις ἔμεινεν ἱστορικὴ—ἦσαν τεταγμένοι ὑπὲρ τῆς προστασίας διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς καθαρουόσης. Καὶ ἡ κοινὴ δὲ γνώμη, πρωτοστατούντων τῶν φοιτητῶν, ἤξιωσε τὴν ἀναγραφὴν σχετικῆς διατάξεως. Ἡ Βουλὴ, κατόπιν ἐπιπόνων συζητήσεων, ἀπεδέχθη καὶ ἐτέθη διάταξις, προκειμένου μὲν περὶ τῶν Ἱερίων Γραφῶν ἡ ἐξῆς: «τὸ κείμενον τῶν Ἱερίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον· ἢ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τούτου, ἄνευ τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπολύτως ἀπαγορεύεται», ψηφισθεῖσα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1911· προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐπισήμου γλώσσης, ἡ ἐξῆς, ψηφισθεῖσα κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 28 Φεβρουαρίου καὶ 23 Μαΐου 1911, καὶ ἀποτελέσασα τὸ 107 ἄρθρ. τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911· «Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶνε ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν συντάσσονται τὸ πολίτευμα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας τὰ κείμενα· πᾶσα πρὸς παραφθορὰν ταύτης ἐπέμβασις ἀπαγορεύεται». Κατὰ τὴν ἐν τῷ συνόλῳ ψήφισιν τῆς διατάξεως ταύτης ὁ βουλευτὴς Πατσουράκος προέτεινε νὰ προστεθῇ ὅτι «οἱ παραβαίνοντες ταύτην δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀπολύονται». Ὁ Πρωθυπουργὸς ὁμῶς Ε. Βενιζέλος ἀπέκρουσε τὴν προσθήκην, δηλώσας ὅτι «ὀργανικὸς νόμος θὰ κανονίσῃ τὰς ποινάς, αἵτινες δύνανται νὰ φθάσωσι καὶ μέχρις ἀπολύσεως τῶν παραβατῶν ὑπαλλήλων», ἡ δὲ δήλωσις του δ' αὕτη περιελήφθη ὑπὸ τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος ὡς ἐρμηνευτικὴ δήλωσις.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις καὶ διὰ τοῦ τύπου διευτυπώθη κατὰ τῶν δημοτικιστῶν ἡ βαρεῖα κατηγορία, ὅτι εἶνε ὄργανα ξένων δακτύλων καὶ ὅτι ἔχουν πωληθῆ ἀπέναντι ρουβλίων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, διὰ νὰ καταστρέψουν τὴν ἐθνικὴν τῆς ὑπόστασιν. Ἡ κατηγορία ὑπεστηρίζετο παρὰ σοβαρῶν